

Innovative Educational Technology for Personal Development through Art Creative Activities
Иновативни педагогически технологии за личностно развитие чрез художественотворчески дейности

СТОТЕ ЕЗИКА НА ДЕЦАТА В РЕДЖИО КОНЦЕПЦИЯТА

Боряна Иванова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. Реджио концепцията е една от новите алтернативни концепции в сферата на предучилищното образование. Статията се фокусира върху нейното значение за децата от предучилищна възраст. Подчертават се ценностните моменти в концепцията, които ние приемаме и като фактори за развитие на „стоте езика“ на децата.

Keywords: children, kindergarten, Reggio pedagogy, teachers, family

„Децата са ключ към един по-добър свят“

Кристиан Вулф

В стихотворение на основоположника на Реджио концепцията Лорис Малагуци за първи път се използва метафората „стоте езика“ на децата, която се превръща и в отличителен белег на Реджио педагогиката.

Още в началото на стихотворението вниманието се фокусира върху правото и способността на детето по различен начин да изразява впечатленията си от околния свят и необходимостта това негово право да бъде признато от всички, които са около него – педагози, родители, близки, от другите деца.

Стоте езика на децата

„Детето се състои от сто.

Има сто езика, сто ръце,

сто начини да мисли,

играе и говори.

Сто – винаги сто начина

да пее и да разбира.

сто свята да открие,

за сто свята да мечтае.

Детето има сто езика...

Лорис Малагуци

Поради големия интерес към Реджио концепцията ежеседмично към град Реджо Емилия, където възниква едноименната педагогика, се отправят педагози и учени, самостоятелно или на групи, за да наблюдават и да се докоснат до оригиналността на тази концепция, да усетят креативния дух и емоционалната атмосфера, която се създава в Реджио детските заведения, за да стимулират развитието на детските способности, умението на децата да творят, като използват своите „сто езика“ – чудесна метафора за представяне не само на възможностите на децата да се изразяват по различен начин, чрез разнообразни средства, но и като израз на интеграцията между различни изкуства. Книгата на Л. Малагуци „Стоте езика на децата“ е една от най-предпочитаните и продавани педагогически книги.

Като член на първата група от България (преподаватели от Пловдивския университет), която имаше възможност да посети международния център „Лорис Малагуци“ в северноиталианския град Реджо Емилия, Италия, през май 2016 г., бих искала да споделя своите впечатления. Еднодневно посещение в международния център с предвидени лекции и едночасово разглеждане на различните ателиета само пробужда интерес към Реджио концепцията. За да се опише тя по-цялостно, са необходими както посещения в детските заведения, работещи по концепцията, така също и разговори с учители от Реджио детски градини, с учени, които задълбочено са изследвали различни аспекти от тази педагогика и описват привлекателната ѝ сила. Сред тях са и немските професори А. Норф и Т. Кнаuf, допринесли много за разпространение на тази концепция в Германия. Именно чрез техни лекции, статии, разговори за Реджио концепцията, а и лични наблюдения в Реджио детски градини преди години, и аз имах възможност да усетя позитивната енергия, емоционалната атмосфера и възшебството, което тя излъчва.

Основите на Реджио концепцията се поставят през 1962 г. В следващите две години възникват първите общински детски заведения. През 1970 г. за ръководител на координационното бюро на тези заведения е избран Лорис Малагуци. В следващата година се назначават кукловод и специалисти в ателиетата, предимно художници. След 1980 г. се слага началото на обмен на интернационален опит в сферата на предучилищното образование. През 1981 г. се организира изложбата „100-те езика на децата“, която успешно е представена в много страни по света. През 1990 г. се провежда педагогически конгрес, на който се представят идеите и практиката на Реджио педагогиката пред интернационална публика. През 1991 г. Реджио детските градини са отличени от американското списание Newsweek като най-добри предучилищни заведения в света¹⁾.

Реджио концепцията се приема не като завършен модел, а като иновативна философия на възпитанието и образованието на децата, която включва в себе си редица ценни елементи, изискващи съвместна работа между педагози, деца, родители и общество с цел стимулиране и максимално разгръщане на

детския потенциал. В центъра на педагогическата работа в детските заведения в Реджо Емилия се поставят интересите на децата, а така също и съвместната работа между всички, ангажирани с тяхното възпитание и образование. Всяка от детските градини, работещи по Реджио концепцията, се характеризира със своеобразие по отношение на интериора и екстериора.

Креативното развитие на детската личност е във фокуса на много педагогически концепции, които използват различни форми и методи за неговото стимулиране. Реджио педагогиката се стреми да промени светогледа на педагозите, като ги насочи да използват своите компетентности, но не за поднасяне на готова информация на децата, а за стимулиране на тяхното мислене с цел да се развие у тях умение да наблюдават, да осъществяват изследователска дейност, да комуникират помежду си, да предлагат оригинални идеи, да се радват на емоционалната атмосфера, в която творят. Учителите се стремят непрекъснато да се запознават с иновациите в сферата на предучилищната педагогика и да ги прилагат при образованието на децата.

Vea Vecchi акцентува върху значението на обогатяването на детския опит и използването на така наречените експресивни езици – визуални, музикални, езика на тялото. Картината за света е по-пълна, ако се признаят значението, равноправието и диалогът между тези езици и те се свързват и използват в един полифонен хор. Тя цитира изказване от Tullio Zini за Vitruvius – римски учен по теория на архитектурата, който пише, че един архитект трябва да разбира от математика, без да е математик, от музика, без да е музикант, от поезия, без да е поет, защото всички тези компетентности по някакъв начин имат допирни точки и могат да се използват обединени например в един проект. Vecchi разглежда гореспоменатото изказване в тясна връзка с теорията за „стоте езика на децата“, с умението да се влиза в диалог с други култури или компетентни личности като източници за обогатяване на опита. Тази концепция се свързва и с идеята за „универсална личност“ през Ренесанса, чиято култура обхваща всички области на знанието. Детето се разглежда като универсална личност, както се е смятало и по времето на Ренесанса, която притежава сто езика за комуникация. Реджио педагогиката създава чудесни условия, в които децата могат да израстват, затова и може да се определи като фантастична теория (Schäfer, Beek, 2013: 6 – 8).

Децата по различен начин възприемат света и затова използват най-разнообразни начини за пресъздаване на своите мисли и преживявания, а именно: езика на музиката, проявен чрез танци, песни, свирене на музикални инструменти, ритмични движения, изобразителното изкуство, словесното творчество, мимика, имитация, движения на тялото...

Като ценностни елементи в Реджио педагогиката, които могат да се определят и като фактори за личностното развитие на детето и стимулиране на неговите 100 езика, могат да се посочат следните:

1. Представа за детската личност

Именно от представата за детската личност се ръководят педагозите при възпитанието и образованието на малките деца. В Реджио концепцията се приема, че децата са много любознателни, те са малки изследователи и откриватели, притежават голям потенциал, който невинаги използват. Децата имат други времена и не действат по часовник. Те непрекъснато се стремят да обогатят знанията и уменията си и притежават сто езика, чрез които могат да изразят всичко, което са усвоили. В игри, картини и разкази те претворяват своите знания и чувства (Ullrich & Brockschnieder, 2001: 25).

2. Развитие на идентичност и общност

Един от акцентите в Реджио педагогиката е развитието на идентичността. Своеобразието на детската личност и нейното развитие не се интерпретират като израз на индивидуализъм, а като обогатяване и стимулиране на потенциала на една общност – семейство, детска градина, училище. Децата, както и възрастните, се разглеждат като личности, които непрекъснато обогатяват опита си. Stenger подчертава, че силата на децата е в това, че те развиват идентичността си в процеса на комуникация с обкръжаващия ги свят. Тоест идентичността се развива не изолирано, а в процеса на обмен на знания и опит с другите хора. Krieg изтъква, че децата се нуждаят от време и свобода за игри, дискусии, мечти и изпробване на нови неща¹⁾.

3. Помещенията като „трети учител“

Основоположникът на Реджио концепцията Л. Малагуци описва помещението като аквариум, в който се отразяват идеите, ценностите и интересите на хората, които живеят в него (Krieg, 2002). Той подчертава, че тяхна цел трябва да е създаване на магия за преоткриване на ежедневните феномени (Knauf, 2016). За първи път в Реджио концепцията те се наричат „трети учител“, тъй като притежават както културна, така и педагогическа функция. Уютните помещения и емоционалната атмосфера създават благоприятни условия за стимулиране на детската креативност. Интериорът във всяка възрастова група е неповторим, тъй като децата сами решават с какви картини на художници ще украсят стените, а и с какви произведения на „детското творчество“ ще допринесат за естетическия им вид.

Уникалността на интериора до голяма степен се дължи на ателиетата в Реджио детските градини. От една страна, с естетическото си оформление те привличат децата, а от друга страна, ги канят към активна изследователска дейност (Knauf, 2016). Всяка от детските градини разполага с голямо ателие, в което могат да осъществяват креативни дейности деца от различните възрастови групи, и едно малко ателие (миниателие) за всяка от тези групи в детското заведение. За дейностите в голямото ателие отговорност носи така

нареченият „ателиерист“, който е с художествено или художествено и педагогическо образование, в повечето случаи детските градини назначават на щат художник. Като член на колектива, той стимулира креативните способности на децата съобразно професионалните си умения. Ежедневно работи с деца, които искат да споделят свои оригинални идеи, на практика да ги експериментират. Част от децата в ателието търсят и по-разнообразни дейности в сравнение с тези, които се провеждат в детските групи, искат да усвоят нови знания и умения от „ателиериста“. В ролята на експерт той не само наблюдава децата, дава им указания и съдейства за разгръщане на техния потенциал, но дава съвети и на учителите при провеждане на проекти, оформяне на миниателитата. Работата на ателиериста е високо ценена както от учителите, така и от родителите на децата. В ателиетата децата могат да намерят и работят с много материали, подредени в прозрачни кутии, като моделин, различни видове хартия, миди, остатъци от платове, корк, копчета, листа, телчета, тръбички, тиксо и др., а така също и инструменти за оформяне на различни обекти. В ателието децата имат възможност и да се запознаят с интересни картини, календари, продукти на детско творчество, които ги карат да ги наблюдават, да се учудват, да породят у тях интересни идеи, да проявят интерес към осъществяване на дейност, свързана с оформяне на различни обекти. Цел на ателиетата е именно да се стимулира креативното развитие на децата и да имат възможност те да развият своите сто езика.

Неоспорвано е значението на помещенията за обогатяване на опита и знанията на децата, за стимулиране на тяхната активност, за развитие на чувствата и фантазията им, за креативността им, за комуникацията между тях, за естетическото им възпитание. Интериорът влияе непосредствено както върху децата, така и върху педагозите. Затова при избора на материали и мебели за обзавеждане на помещенията необходимо е не само учителите, но и децата да вземат участие.

4. Материалите и тяхното значение

В Реджио детските градини съществува изобилие от материали, които условно биха могли да се диференцират в различни групи, въпреки че в ежедневието те комплексно влияят върху личностното развитие на децата.

Кнаuf²⁾ разделя материалите в три групи.

В първата група се включват предмети от ежедневието: те се използват в съвместните дейности на децата, които грижливо ги събират, подреждат, понякога се учудват и събират информация за тях.

Втората група обхваща предмети, които стимулират предимно към експериментална дейност и оформяне. Към тях се причисляват: оптични уреди (маси с осветление, проекционни апарати), предмети за изследване и измерване (лупа, сгъваем метър), предмети за рисуване и моделиране (стативи,

моливи, четки, боички, платна за изложби), предмети за игри представления (кукли за ръце, за куклен театър, огледала, лампи и платна за игри със сенки), строителни материали, музикални детски инструменти, материали, които стимулират комуникацията между децата (книжки с картинки, пощенски кутии, детски телефони, детски компютър).

Към третата група материали се включват тези, които децата донасят от къщи или са ги получили при посещенията в различни предприятия или фирми (шивашки, дърводелски и др.).

Разнообразните материали стимулират децата към експериментиране, конструиране, оформяне на различни обекти. Детските учители и художници обмислят, на основа на наблюдения на детските интереси, какви материали и инструменти ще са подходящи за децата както в отделните възрастови групи, така също и в миниателиетата.

5. Играта и ученето

Играта, като приоритетна дейност в предучилищна възраст, намира широко приложение и в Реджио концепцията. Най-популярни са игрите с кукли, конструктивните игри и игрите представления. От 1973 г. в детските заведения в Реджо работи и кукловод и в неговото ателие могат да се намерят различни видове кукли – за ръце, за театър със сенки и др. Различни видове платна се използват при игрите представления и игрите със сенки. Те съдействат за създаване на илюзорна среда – като джунгла, гора, море, планина, и по този начин влияят на чувствата, преживяванията и емоциите на децата. Участието им като актьори на този фон остава незабравими следи.

Привържениците на Реджио концепцията смятат, че педагозите не трябва да поднасят наготово знания на децата, а обучението да се превърне в привлекателна дейност. Децата се разглеждат като малки изследователи, които заедно с възрастните проучват заобикалящия ги свят. В процеса на учене при малките деца се поставя акцент върху следните моменти: създаване на вътрешна вместо външна мотивация, опит вместо вербализация, разбиране вместо припомняне, ориентиране към проблемите, процес вместо продукт (Ullrich & Brockschnieder, 2001: 32).

Т. Кнаuf обобщава следните характеристики на ученето в Реджио дидактиката: а) ученето се интерпретира като процес на дискусия с предметния и социален свят; б) ученето до голяма степен е „откривателско учене“; в) стремежът на педагозите е да стимулират познавателната дейност на децата, като им се даде възможност да се изразят по сто различни начина, да използват своите сто езика; г) новите информации, постъпващи от различни сетива, се приемат като основа за когнитивното и емоционалното развитие; д) учебният процес не трябва да се разглежда като завършен, статичен, а като отворен, динамичен процес. Акцент се поставя не върху придобиване на точни знания, а

върху изпробване на различни стратегии за доближаване до истината (Knauf, 2000: 185). В една култура на учене се включват различни форми на мислене, като мислене чрез действие, чрез сетивни възприятия, чрез естетическо оформление, а по-късно и абстрактноориентирано мислене. За стимулиране на развитието на различните форми на мислене и на изразяване е необходима подходяща социална и културна среда (Schäfer, 2013: 9).

6. Проектите

Една от най-разпространените форми на активност на децата се явяват проектите. Децата с интерес и желание ги осъществяват, тъй като инициатори на темите на проектите са самите те. На основа на натрупания опит, знания, а така също и техните интереси възниква стремеж за осъществяване на проект, в който активно се включват педагозите, целият колектив в детската градина, а така също и родителите на децата. Това увеличава атрактивността на тази дейност.

За обогатяване на знанията на децата и впечатленията им с цел по-комплексното им използване при осъществяване на проектите се използват различни дейности: наблюдения, посещения на библиотеки, изложби, разглеждане на различни произведения на изкуството, на книжки, детски енциклопедии, обсъждане на възникнали нови идеи. В тези дейности могат да се включат и родителите, които, от една страна, могат да обогатят знанията на децата, а от друга страна, помагат при подготовката на материали, необходими за проекта.

Всеки проект дава възможност за обединяване по нов начин на: сетивни възприятия, емоции, експериментални действия, актуализиране на спомени от преживени ситуации, връзки между възприятия и представи, дискусии за проведени наблюдения и възникнали чувства, представяне на личностнозначимите предмети и действия, както и на породените асоциации и фантазии чрез различни изразни средства. Наблюдава се ново оформяне на предметите в резултат на усвоени знания и умения, възникнали нови идеи у децата, свързани с личности и предмети¹⁾.

Когато един проект приключи, той се оценява високо не само от педагозите и родителите, но и от обществеността. Често Реджио детските градини се посещават от журналисти, които публикуват статии за детските проекти и оригиналното детско творчество. Децата са много радостни и споделят своите идеи, приноса си за осъществяване на проекта и своите незабравими преживявания. Те се чувстват удовлетворени, защото възрастните ценят и уважават тяхното старание и резултатите, отразени в детското творчество.

7. Документацията

Документацията е една от отличителните особености на Реджио концепцията, която старателно се изготвя от учителките, но децата са в центъра на вниманието. Целта ѝ е да се отразят активната позиция на децата,

техните интереси, особеностите в комуникацията в процеса на осъществяване на дейността.

Knauf⁽¹⁾ подчертава, че съставна част на документацията се явява детското творчество, изказвания на децата, снимки, видео, които подробно описват поведението им в определени ситуации. Чрез документацията учителите разбират за представите и познанията на децата. При осъществяване на проект както за учителите, така и за родителите документацията по проекта се явява ценен източник на информация за мислите, чувствата, уменията на децата и тяхното развитие. Популярни са два вида документация: папка с документация и под формата на „говорещи стени“. Под „говорещи стени“ се имат предвид стените в детската градина, на които са изложени снимки на деца от различни дейности, детско творчество, които „говорят“ на посетителите за работата в детската градина.

Документацията е израз, от една страна, на активното участие на децата в социалния и културния свят, който ги заобикаля, а от друга страна – на участието на възрастните в това, което е значимо за децата. В процеса на тези взаимоотношения се развива многопластова култура у децата, която се явява основа за осъществяване на образователни процеси (Schäfer, 2013: 15).

8. Културните образци

Културните образци допринасят индиректно за развитие на 100-те езика на децата. Когато възрастните предлагат на децата книжки с картинки, играчки, различни материали за оформяне, използване на различни медии, по този начин децата усвояват знания от разнообразни културни форми, за да развият на тяхна основа свой собствен език. Японските детски рисунки например са директно повлияни от японското изкуство. При запознаване с различни произведения на изкуството целта е не децата да се стремят да им подражават, а да се обогатят техните знания, да им се предоставят разнообразни възможности за оформяне, към които те предявяват предпочитание съобразно опита и интересите си. Чрез различни дейности децата се насочват към откриване на света на тоновете, движенията, специфичното за една култура. Стоте езика на децата в Реджио концепцията се свързват и с проблема за взаимното разбирателство. В Реджио детските градини се създават условия за индивидуалния начин за изразяване от детето, неговите комуникативни умения и социалния отзвук. Когато децата имат желание да споделят опита си за света, то те се нуждаят от хора, които ги слушат внимателно и се стараят да открият значите, с които нещо им се съобщава (Schäfer, 2013: 13 – 14).

9. Ролята на педагога

Учителите в Реджио детските градини знаят, че ако дадат възможност на децата да следват идеите си, то те ще създадат по-изненадващи и хуба-

ви неща, отколкото когато непосредствено ги ръководят. Затова се стремят да предложат различни възможности, така че на основа на собствените си действия децата да поставят въпроси, които водят до възникване на нови идеи (Leitner, 2016: 15).

К. Meiners (2011) определя редица функции на педагозите, работещи по Реджио концепцията: учителят като изследовател, заинтересован от дейностите на децата, като наблюдател, документиращ детските преживявания и познания, като слушател, като личност, която уважава индивидуалността на детето, като образец за културна комуникация и защитник на правата на децата.

За да се постигнат високи резултати в педагогическата работа, е необходимо да се промени позицията на педагозите – от специалисти, които се стремят да поднесат много знания на децата, към компетентни личности, които оценяват значението на детската самостоятелност и стимулират развитието на различни възможности за изразяване.

10. Интернационални измерения на Реджио концепцията

Многобройните посещения в международния център „Лорис Малагуци“ в град Реджо Емилия, Италия, и желанието на педагозите да се докоснат до Реджио педагогиката недвусмислено показват стремежа им да опознаят нейните отличителни особености и творчески да пренесат ценностните елементи не само в своите концепции, а и на практика.

Преведените книги и статии за Реджио концепцията на много езици, изложбите на детско творчество, обиколили много страни по света, конференциите, посветени на тази педагогика, допринасят много за популяризиране на идеите ѝ.

Желанието за работа по тази концепция се превръща в реалност и се създават предпоставки за развитие на стоте езика на децата при следните условия:

- стимулира се развитието на сетивата на децата;
- обогатява се средата, в която живеят, с различни материали и инструменти;
- предлагат се образци на културата;
- хората, които са отговорни за възпитанието и развитието на децата, са готови да ги изслушат, за да се развият у тях стоте им езика (Schäfer, 2013: 5).

Основоположникът на Реджио концепцията Лорис Малагуци винаги е твърдял: „Даровити деца се възпитават само от даровити учители“.

БЕЛЕЖКИ

1. Knauf, T. (2015a). Reggio-Pädagogik: kind- und bilungsorientiert. In: Kindergarten-pädagogik-Online-Handbuch, Hrsg: Martin Textor, In: <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1138.html>

2. Knauf, T. (2015b). Materialien für Kinder. Impulse der Reggio-Pädagogik. In: Kindergartenpädagogik-Online-Handbuch, Hrsg: Martin Textor, In: [http:// www.kindergartenpaedagogik.de/1066.html](http://www.kindergartenpaedagogik.de/1066.html)
3. Knauf, T. (2016). Das Atelier in der Reggio-Pädagogik. Kindergartenpädagogik-Online-Handbuch, Hrsg: Martin Textor In: [http:// www.kindergartenpaedagogik.de/1065.html](http://www.kindergartenpaedagogik.de/1065.html)

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- Knauf, T. (2000). Reggio-Pädagogik. In: Fthenakis, W./Textor, M.(Hg.), *Pädagogische Ansätze im Kindergarten*, Weinheim und Basel.
- Krieg, E. (Hg.) (2002). *Lernen von Reggio. Theorie und Praxis der Reggio-Kindergarten*. Frankfurt am Main.
- Leitner, B. (2016). Offen für 100 Sprachen. *Betrifft Kinder*, 3.
- Meiners, K. (2011). Wie sieht die Reggio-Pädagogik die Rolle der Erzieherin? *Kindergarten heute*, 8.
- Schäfer, G., Von der Beek, Ang. (2013). Die „hundert Sprachen“ der Kinder. *Betrifft Kinder*, 5.
- Ullrich, W. & Brockschnieder, F. (2001). *Reggio-Pädagogik im Kindergarten*. Freiburg, Basel, Wien: Herder.

THE HUNDRED LANGUAGES OF CHILDREN IN THE REGGIO CONCEPT

Abstract. The Reggio concept is one of the new alternative concepts in the area of preschool education. The article emphasizes the importance of this concept for preschool children. The valuable moments which we can accept as factors for the development of „hundred languages” of children are stressed.

✉ **Dr. Boryana Ivanova, Assoc. Prof.**
Plovdiv University “Paisii Hilendarski”
Plovdiv, Bulgaria
E-mail: borjana_ivanova@abv.bg